

KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU VE PULUR KÖY ENSTİTÜSÜ ÖĞRENCİLERİNDEN MUAMMER GENÇ'İN ANILARI

***

THE ESTABLISHMENT OF VILLAGE INSTITUTES AND MEMORIES OF MUAMMER GENC, A STUDENT FROM PULUR VILLAGE INSTITUTE

Doç. Dr. İsmail EYYUPOĞLU*

ÖZ

Köy Enstitüleri öğretmen yetiştirme konusundaki özgün faaliyetlerden birisiydi. Bir aydınlanma projesiydi. Bu enstitülerin kuruluşu için ön hazırlıklar 1935'te başladı. 1940'ta ise yasal süreç için harekete geçildi. 17 Nisan 1940'ta bir kanun çıkarılarak farklı alanlarda meslek elemanı yetiştirilmesine yönelik çalışmalara resmen başlandı. Bunlardan birisi de Köy Enstitüleri idi. Kurulmasında Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un büyük rolü oldu. Kırsalda kurulan bu okulların sayısı süreç içerisinde yirmi bire ulaştı. Bu dönemde açılan köy enstitüleri beklenilenin üstünde bir başarı sergiledi. Bu başarıda payı olan enstitülerden biri de 1942'de Erzurum'un Ilıca Bucağı'nda açılan Pulur Köy Enstitüsü idi. Bu makalede Köy Enstitüleri hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Pulur Köy Enstitüsü'nün tarihsel geçmişine değinildi. Beş yıl enstitü öğrenciliği yaptıktan sonra bir yıl fazladan okuyarak Pulur İlk Öğretmen Okulu'ndan mezun olan Muammer Genç'in anı ve değerlendirmelerine yer verildi.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Köy Enstitüleri, Erzurum, Öğretmen, Pulur.

ABSTRACT

Village Institutes were one of the original organisations to train teachers. It was an enlightenment project. Preliminary preparations for the opening of those institutes began in 1935. Legal process to train people for various occupations commenced with a law enacted on

---

* Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Öğretim Üyesi: eyupoglu@atauni.edu.tr

17th April, 1940. Hasan Ali Yucel, Minister of Education and Ismail Hakki Tonguc, General Director of Primary Education had influential roles in the establishment of Village Institutes. The number of schools opened in rural areas reached twenty one during the project. The Village Institutes opened in that period achieved more success than expected. One of the institutes which contributed to that success was Pular Village Institute, opened in Ilica, Erzurum in 1942. This study focused on historical background information about Pular Village Institute after providing general information about Village Institutes. The memories and evaluations of Muammer Genc, who studied an additional year in Pular Teacher's Training School after five years in the institute, were gathered in this study.

Keywords: Republic, Village Institutes, Erzurum, Teacher Training, Pular

GİRİŞ

Milli Mücadele yıllarından itibaren Türkiye'yi çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmayı amaçlayan Mustafa Kemal Atatürk, bunu başarmanın ilk yolunun eğitim ve öğretimden geçtiğini biliyordu. Bu amaç doğrultusunda 16 Temmuz 1921'de Ankara'da Birinci Maarif Kongresi'ni topladı. Amaç, Türkiye'deki okul ve öğrenci mevcudunu tespit ederek bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve eğitime milli bir yön vermektir. Kongrede Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden gelen erkek ve kadın öğretmenler hazır bulunmaktaydı. Açış konuşmasında Mustafa Kemal; şimdiye kadar uygulanan eski yöntemlerin Türk milletinin gerilemesine sebep olduğunu ve milletin karakterine uygun milli bir eğitim programının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktaydı¹. 17 Temmuz 1921'deki "*Hâkimiyet-i Milliye*" gazetesinde çıkan "*İki Cephe*" başlıklı yazıda kongrenin önemi şöyle vurgulanmaktaydı²: "*Cephelerde Felâh-ı İstiklâl Ordusu Yunanla mücâdele ederken, Ankara'da muallimler ordusu cehle karşı müdâfa'a programını hazırlıyor. Harb ve Maârif cephelerinin ikisinde de faaliyet var. Vatandan millî ordu düşmanı ve muallim ordusu da cehâlet ve zulmeti kovacak. İki himmetin aynı zamanda tahlîsi ulvî bir tesadüftür. Cuma gecesi Erkân-ı Harbiye'de gün ışığına kadar harbi takip eden hükümet reisi, dört saat sonra dârü'l-muallimîn salonunda Muallimler Kongresi'ni açtı. Türk neslinin mürebbîlerine irfân mücâdelesinde gidecekleri yolu işaret etti*".

Eğitim-öğretim alanında yapılan önemli inkılâplardan birisi de 1 Kasım 1928'de gerçekleştirilen yeni Türk harflerinin kabulü idi. Okuma yazma bilenlerin sayısını artırabilmek için Millet Mektepleri açıldı. Amaç yeni harflerle okuma-yazmayı öğretmektir³. Bu süreç 19 Şubat 1932'de on dört il merkezinde kurulan Halkevlerinin açılmasıyla yeni bir ivme kazandı. Kısa sürede sayısal artış sağlandı⁴. Halkevlerinden beklenen birçok işlev bulunmaktaydı. Hem Türk aydınlanmasına hizmet edilecek hem de inkılâpların halk arasında kökleşmesi sağlanacak idi. Bu bakımdan hükümetin köy ve köylüye yönelttiği faaliyetler, halkçılığın bir türü olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle "*halka ulaşma*" düşüncesiyle kurulan Halkevleri fikrinin

¹ Necdet Aysal, "*Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri*", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, (Mayıs-Kasım 2005), s.268.

² Cemal Güven - Ekrem Zahid Boyraz, "*Hamdullah Suphi Tanrıöver'in İlk Maârif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri*", **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, VI, S.10, Konya, (Haziran-2016), s.302.

³ Aysal, "... *Köy Enstitüleri*...", s.270.

⁴ 1935'te 55, 1940'ta 379, 1951'de ise 478'e ulaştı. (Nurcan Toksoy, "*Türk İnkılâbında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları*", **Turkish Studies Dergisi**, I, S.3, (Kış-2007), s.153.)

kırsaldaki yansması da Köy Enstitüleri olacaktır. Gerek Halk Evleri ve gerekse Köy Enstitüleri sosyo-kültürel zihniyet değişimi ve dönüşümünü harekete geçirmek içindi⁵.

Kurulan bu eğitim kurumları aynı zamanda halkçılık düşüncesinin de bir yansıması idi. Geçmişten günümüze Anadolu coğrafyasında bir türlü çözümlenemeyen eğitim sorununa Köy Enstitüleri bir çare olarak düşünülüyordu.

1- Köy Enstitülerinin Kuruluş Amacı

1935 daha çok köye ve köylüye ağırlık verilen bir politikanın izlenmeye başlandığı yıl idi. Aynı yıl içinde yapılan CHP Büyük Kurultayı'nda da bu politikanın benimseneceği vurgulanmaktaydı. Bu doğrultuda Saffet Arıkan⁶ Milli Eğitim Bakanı olarak görevlendirildi ve İsmail Hakkı Tonguç'u⁷ MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atadı⁸. Nitekim İsmail Hakkı Tonguç, ilerleyen yıllarda Köy Enstitüleri'nin kurucusu olacaktır⁹.

Köy Enstitüleri'nin kuruluş amaçları köye ve köylüye yönelik idi. 1935 Türkiye'sinde kırsal kesimde yaşanan bir takım sorunlara çözüm niteliğindedi¹⁰. Köylerde okul sayısının yok denecek kadar az oluşu, şehirden köye gönderilen öğretmenlerin kırsala ayak uyduramaması ve o dönemdeki köy insanının eğitim alanında yetersiz oluşu bu sorunlardan bazılarıydı¹¹.

---

⁵ Sıdıka Çetin - Ahmet Kâhya, "Kırda Bir Modernleşme Projesi Olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen Örnekleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi", <http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/articles/metujfa2017103.pdf>/E.T. 3.7.2017.

⁶ Saffet Arıkan, 1887'de Erzurum'da doğdu. Harp Akademisi'nden Kurmay Yüzbaşı olarak mezun oldu. Fransızca ve Almanca bilmektedir. Yaptığı görevlerden bazıları şunlardır; Sadrazam ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa'nın Başyaverliği, Birinci Ordu Müfettişliği Kurmayı, Garp Cephesi Kurmay Başkanlığı, Moskova Askeri Ataşesi, Halk Fırkası Kurucu Üyesi, Milli Eğitim Bakanı ve II. Dönem Kocaeli Milletvekilliği. Bekârdır. 26 Kasım 1947'de öldü. (https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html/E.T.6.7.2017)

⁷ İsmail Hakkı Tonguç, Bulgaristan'ın Silistre şehrine bağlı Sokol ya da Atmaca köyünde doğdu. Sekiz kardeşin en büyüğüdür. 1914'te ilk kez İstanbul'a geldi. 5 Mayıs 1916'da İstanbul Öğretmen Okulu'na geçiş yaptı ve mezun oldu. 1918'de Almanya'da Karlsruhe-Etlingen'deki öğretmen okulunda özel bir eğitim programına katıldı. I. Dünya Savaşı'nın bitiminde Türkiye'ye döndü. Haziran 1921'de Yunanlıların Eskişehir'i işgali sonrası Ankara'ya gitti. 1922'de eğitimi bitince Konya Lisesi'nde öğretmen olarak çalıştı. 1925'te Ankara Muallim Mektebi'ne atandı. 10 Temmuz -26 Ağustos 1926 tarihleri arasında Ankara'da açılan iş ilkesine dayalı öğrenim kursu başlatarak yabancı eğitimciler ile birlikte Köy Enstitüleri projesinin temelini attı. 1927'de Nafia Kamil ile evlendi. 1929-1933 arasında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev aldı. 1935'te Köy Enstitüleri'nin kurulmasını sağlayacak İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne getirildi ve Köy Enstitüleri programını hazırladı. Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olmasıyla çalışmalar hız kazandı. 17 Nisan 1940'da Köy Enstitüleri Kanunu çıktıktan sonra açılan kurumlar ile bizzat ilgilendi. 1946'da Köy Enstitüleri hakkında açılan davalar sebebiyle görevinden alındı ve Talim Terbiye Kurulu Üyeliği'ne getirildi. Tüm bu olanalar neticesinde 1954'te kendi isteği ile emekli oldu. 24 Haziran 1960'ta Ankara'da öldü. (<https://www.biyografi.net.tr/ismail-hakki-tonguc-kimdir>/E.T.6.7.2017)

⁸ Emine Öztürk, **Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri**, İstanbul, 2012, s.20.

⁹ Nurgün Koç, **Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri**, İstanbul, 2013, s.201.

¹⁰ 1935 nüfus sayımı istatistiklerine göre erkek nüfusun % 23.3'ü, kadın nüfusun ise % 8.2'si okuma-yazma bilmekteydi. Geriye kalan yüzdelik nüfus okuma-yazma bilmiyordu. Ayrıca bu yıllarda ülke nüfusunun % 81'i çiftçi idi. Bu çiftçiler tarım alanında yeterli bilgiye sahip değildi. Bu köylünün daha iyi bir üretici haline getirilmesi gerekiyordu. Ayrıca köylerde yaşanan nüfus problemi de diğer bir sorundu. (Mahmut Goloğlu, **Milli Şef Dönemi(1939-1945)**, Ankara, 1974, s.65-66.)

¹¹ Koç, **Türk Kültür Tarihi ...**, s.203.

Bu eksiklikler köy ve köylünün dilinden anlayan yeni bir aydın tipine ihtiyacı gerekli kılmaktaydı¹². Bakan Saffet Arıkan tarafından göreve getirilen ve sonraki Bakan Hasan Ali Yücel¹³ tarafından da desteklenen İsmail Hakkı Tonguç'un köy ve köylüye yönelik sorunların çözümüne ilişkin görüşleri şöyle idi:

“Köy meselesi bazılarının zannettikleri gibi mihaniki surette köy kalkınması değil, manalı ve şuurlu bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köy insanı öylesine canlandırılmalı ve şuurlandırılmalı ki, onu hiçbir kuvvet yalnız kendi hesabına ve insafsızca istismar etmesin. Ona esir ve uşak muamelesi yapamasın. Köylüler şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlarda her vatandaş gibi, her zaman haklarına kavuşabilsinler. Köy meselesi, köyde eğitim problemleri de içinde olmak üzere bu demektir...

Köylüyü, köyden başlayarak ta Kamutay'a (TBMM) varıncaya kadar, devletin bütün şubelerinin idaresine, onda bugünkü vasıflardan başka bir şart aramaksızın iştirak ettirmek, bu suretle devlet işlerini, realiteden kuvvet alan elemanlarla besleyerek memleketin hakiki bünyesine uygun bir şekle getirmek... Köylü vatandaşlarda... Cumhuriyet vatandaşlığı şuurunun, aksiyon haline gelebilecek şekilde uyandırmak...”¹⁴ gerekiyordu. İsmail Hakkı Tonguç'un modernleşme düşüncesinin temelini oluşturan sebep, köy ve köylüyü “yukarıdan aşağıya ya da halka rağmen halk için anlayışıyla kalkındırmak değil, kendi unsurları ile içinden canlandırmaya çalışmak ve şuurlandırmak” idi¹⁵. Anlaşılabacağı üzere İsmail Hakkı Tonguç köy ve köylüye ait sorunları bir bütün olarak değerlendirmekteydi. Eğitim aracılığı ile bir değişim süreci üzerinde duruyordu. Çözüm köyün kendi içerisinden çıkacaktı.

2- Köy Enstitüleri'nin Kuruluşu

İsmail Hakkı Tonguç öncelikle bir durum değerlendirmesi yaptı. Yirmi yıllık bir plan taslağı hazırladı. Amacı 1954'e kadarki süreçte köyleri; öğretmen, koruyucu, tarım teknisyeni ve sağlık hizmeti yönünden eksik bırakmamaktı. Bunun gerçekleştirilmesinde bazı engeller bulunmaktaydı. Açılacak enstitülere okur-yazar köy çocuğu ve öğrenci bulmak bu sorunlardan bazılarıydı. O da bunların üstesinden gelmek için ilk önce askerliğini yapmış ve okur-yazar olan

---

¹² Aysal, “... Köy Enstitüleri...”, s.270.

¹³ Hasan Ali Yücel, 1897'de İstanbul'da doğdu. Dar'ul Fünun ve Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü mezunudur. Fransızca bilmektedir. Yaptığı bazı görevler şunlardır; Erkek Muallim Mektebi Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni, Dar'ul Fünun Edebiyat Şubesi Coğrafya ve Tarih Öğretmeni, İstanbul Erkek Lisesi Felsefe Öğretmeni, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü, Maarif Vekâleti Ortaöğretim Genel Müdürü, 10. ve 11. Hükümet Maarif Vekili, V. Dönem İzmir Milletvekilliği. Ayrıca yazar ve üç çocuk babasıdır. 26 Şubat 1961'de öldü. (https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html/ E.T.6.7.2017)

¹⁴ Erol Kapluhan, “Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, S.26, (Temmuz-2012), s.183.

¹⁵ İsmail Hakkı Tonguç, **Canlandırılacak Köy**, İstanbul, 1947, s.88.

gençlerden “*eğitmen*” adıyla geçici öğretmenler görevlendirdi¹⁶. Bunu da 1936-1937 eğitim-öğretim yılında, Eskişehir Çifteler Devlet Çiftliği’nde ilk eğitim kursunu açtırarak gerçekleştirdi¹⁷.

Kursları bitiren genç eğitimciler gittikleri yerlerde başarılı olunca kısa sürede ülkenin başka yerlerinde de benzer kurumlar açıldı. 11 Haziran 1937’de “*Köy Eğitimcileri Kanunu*” çıkarıldı. Bu yasaya dayanılarak Çifteler (Eskişehir), Kızılçullu (İzmir) ve Karaağaç (Edirne)’ta birer eğitim kursu açıldı ve ertesi yıl bunlara üç yeni kurs daha eklendi¹⁸. Eğitim-öğretim programı anlamında ilk kez uygulanacak olan bu yöntem ile “*eğitmen*” yetiştirmek ileriki uygulamalar için model oluşturdu. Böylece eğitim ve öğretimin kalkınmada itici güç olduğu kabul edildi. Bu özelliği ile kurulacak okullar hiçbir ülke veya milletten alınmadığını ortaya koymakta idi. Çünkü bu okullar Türkiye’nin o dönemki koşullarından ve Türk insanının kendi karakteristik özelliklerinden esinlenerek oluşturulmaktaydı¹⁹.

Bu kurslarla ilgili faaliyetlere Atatürk’ün ölümünden sonra da devam edildi. Bu faaliyetleri 28 Aralık 1938’de Hasan Ali Yücel yürüttü. O, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ile çalıştı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün de desteğini alarak kurslarla ilgili çalışmaları hızlandırdı²⁰. Fakat bu kurslarla ilgili “*köylerde ilköğretim düzeyinde bir öğretimin sürdürülemeyeceği düşüncesi*” 7 Temmuz 1939 tarihli 3704 sayılı yasanın çıkarılmasına sebep oldu. Bu doğrultuda aynı yıl içinde “*Köy Öğretmen Okulları*” açıldı. Kızılçullu, Çifteler ve Gölköy Eğitim Kursları, Köy Öğretmen Okulu’na dönüştürüldü²¹.

17-29 Temmuz 1939’da yapılan Maarif Şûrası’nda köy ve köylü ile ilgili bazı kararlar alındı. Bunlar köy eğitiminde uygulanacak müfredatla ilgiliydi. Buna göre kırsalda verilecek eğitimde köylüye sadece okuma-yazma öğreten bir öğretmen yeterli olmayacaktı. Diğer taraftan köy öğretmeni yetiştirecek kurumların çok yönlü eleman yetiştirmesi gerekmekteydi. Bu yönde alınan kararlar yeni açılacak kurumlara “*Köy Enstitüsü*” adının verilmesinin daha uygun olacağını gerekli kıldı²². Bu doğrultuda Köy Enstitüleri Kanunu 17 Nisan 1940’ta TBMM’de görüşülerek kabul edildi²³. Böylece Köy Öğretmen Okulları, Köy Enstitülerine dönüştürüldü. 1940-1941 öğretim yılında on yeni Enstitü açıldı. 19 Haziran 1942’de Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Teşkilat Yasası çıkarıldı. 1942’de ise bu sayı on yediye ulaştı²⁴.

¹⁶ Kapluhan, “*Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ...*”, s.183.

¹⁷ Öztürk, **Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği...**, s.20.

¹⁸ İsmail Hakkı Tonguç, **Köyde Eğitim**, Ankara, 1938, s.200-202.

¹⁹ <https://doktoralikurt.tr.gg/Pulur-K.oe.y-Enstit.ue.s.ue..htm/> E.T.6.7.2017

²⁰ Aysal, “... *Köy Enstitüleri...*”, s.273.

²¹ Kapluhan, “*Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ...*”, s.184.

²² Kapluhan, “*Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ...*”, s.184.

²³ Koç, **Türk Kültür Tarihi ...**, s.226.

²⁴ A.M. Celâl Şengör, **Hasan–Ali Yücel ve Türk Aydınlanması**, İstanbul, 2016, s.134.

Sonraki süreçte yayımlanan bir kararname ile Yüksek Köy Enstitüleri kuruldu²⁵. Enstitülerin sayısı 1945-1946 öğretim yılına kadar yirmiye çıkarıldı. 1948-1949 öğretim yılında ise bir tane daha açılarak bu sayı yirmi bir oldu²⁶. İsmail Hakkı Tonguç tarafından düşünülen bu enstitüler hem bir eğitim-öğretim evi, hem de modern bir çiftlik idi. Buradaki öğrenciler bir yandan kendi binalarını kendileri yapmayı ve toprak işlemeyi öğrenecekler, diğer taraftan da ortak bir üretim ve çalışma alanı oluşturacaklardı²⁷.

Köy Enstitüleri 1945'te çıkarılan "*Toprak Reformu*" ile yürütülmek istendi. Çünkü köy birlikleri, köylülerle ortak işletmeler, kooperatifler ve Köy Enstitüleri, yapılan Toprak Reformu ile birlikte işlevsellik kazanacaktı. Fakat bu proje bir türlü gerçekleştirilemeyecekti. CHP'nin sağ kanadındaki muhalifler özellikle enstitülere kuşkuyla baktıklarını ve karşı çıktıklarını vurgulamaktaydı²⁸.

1946 seçimlerinde muhalefet, Köy Enstitüleri üzerinden hükümeti eleştirdi. Bu durum köylerdeki okul yapım işlerini yavaşlattı. Görevden alınmalar başladı. TBMM gündemi üzerinde de yaşanan gelişmeler etkili olmaktaydı. Bu da bakanlığın tutumunun değişmesine sebep oldu. Bu doğrultuda Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç ve Ferit Oğuz Bayır²⁹ görevden uzaklaştırıldı³⁰. Hasan Ali Yücel'in Bakanlık yaptığı 1939-1946 dönemi; Atatürk'ün belirlediği hedeflere ulaşma açısından faydalı bir süreç oldu. Kendisinin 5 Ağustos 1946'da görevden ayrılmak zorunda kalması ile bu idealist yaklaşımda sekteye uğradı³¹.

Seçimden sonraki yıllarda uygulamaya konan Enstitü Programı ve 1951'de ivme kazanan köklü program değişikliği süreci ile enstitüler öğretmen okuluna dönüştü. Bu değişikliğin gerekçesi 1952'de Talim ve Terbiye Dairesi'nce şöyle açıklanıyordu³²: "*Uygulama, hem öğretmen, hem de ziraatçı veya sanatkâr yetiştirmenin mümkün olmadığını ve öğretmenin çalışmasını bu şekilde bölmenin okulun zararına olduğunu gösterdi. Böylece, 'üretici ve sanatkâr' yani Devlete fazla malî yük getirmeyecek öğretmen yetiştirme isteğinin gerçekleşmediği görüldü ve vazgeçildi.*" Bu değişikliklerle Köy Enstitülerinin kapanacağını

²⁵ Uğur Mumcu, **40'ların Cadı Kazanı**, Ankara, 2014, s.112.

²⁶ Serdarhan Musa Taşkaya-Sait Akbaşlı, "*Okuma Yazma Öğretiminde Köy Enstitülerinin Yeri*", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, IV, S.1, (Haziran-2008), s.16.; Öztürk, **Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği...**, s.20-21.

²⁷ Sabahattin Eyüboğlu, **Köy Enstitüleri Üzerine**, İstanbul, 1999, s.86.

²⁸ Mumcu, **40'ların Cadı Kazanı**, s.113-114.

²⁹ Ferit Oğuz Bayır, 1901'de Kütahya-Simav'da doğdu. 1920'de Edirne Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Milli Mücadele Dönemi'nde Trakya direnişine katıldı. 1921'de Anadolu'ya geçti. Milli Mücadele sonrası 1923'te Foça İlkokulu'nda öğretmenliğe başladı. 1939-1946 yılları arasında İsmail Hakkı Tonguç'un yardımcısı olarak görevde bulundu. Köy Enstitüleri'nin kuruluşunda çalıştı. 1957'de emekliye oldu. 1998'de öldü. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/295434/Kevakfi_Ferit_Oguz_Bayir_i_aniyor.html/ E.T.6.7.2017)

³⁰ Nazif Eren, **Poyraz Köyünden Köy Enstitülerine**, Ankara, 1992, s.94.

³¹ Şengör, **Hasan-Ali Yücel...**, s.20.

³² Taşkaya-Akbaşlı, "*Okuma Yazma Öğretiminde Köy Enstitülerinin Yeri*", s.17.

işareti verilmiş oldu. Bu durum ve sonrasında yaşanan olumsuz olaylar enstitülerin kapatılmasına sebep oldu. Nitekim 27 Ocak 1954'te çıkarılan 6234 Sayılı Kanun'la DP Hükümeti, Köy Enstitüleri'ni kapattı. Enstitülerin yerine açılan İlk Öğretmen Okulları da 1974'te öğretmen liselerine dönüştürüldü³³.

3- Pulur Köy Enstitüsü

1950'ye kadar geçen süreçte toplam yirmi bir enstitü kuruldu. Pulur Köy Enstitüsü bunlar arasında on yedinci sıradadır. Enstitü, Erzurum'un Ilıca bucağında yer almaktadır³⁴. 1942'de 1800-2000 dönüm civarında verimli ve ekilebilir tarım arazisi üzerine kurulan Erzurum Pulur Köy Enstitüsü'nün kuruluş amacı diğer enstitülerde olduğu gibi köy öğretmeni ve sağlık memuru yetiştirmektir³⁵. Bu Enstitü'nün yeri coğrafi olarak incelendiğinde, doğusunda Pulur Çayı, batısında Turna Tepeleri, güneyinde Pulur Köyü ve kuzeyinde ise bir kilometre uzaklıkta Ilıca ve Erzurum kara yolu bulunmaktaydı. Enstitünün kurulacağı yer şu esaslara göre belirlendi: Pulur çayı okulun kurulacağı arazinin ortasından geçecekti. Enstitü hayvanları için yeteri kadar çayır alan bırakılacaktı. Transit yoldan faydalanabilmek için arazinin bir kenarı bu yola sınır olacaktı. Gerekli olan su da Pulur Çayı'ndan temin edilecekti³⁶.

15 Ağustos 1942'de Ilıca'ya gelen Ahmet Korkut Pulur Köy Enstitüsü'nün yapım aşamasını şöyle anlatmaktadır: “*Yanında Lise Fizik öğretmeni Hüseyin'in (Karagöl) delaletiyle beş belediye meclis azası bulduk. Tapu sicil muhafızını da alarak üç faytonla araziye geldik. Takriri kıymet mazbatasını yaparak hepsine imza ettirdim. Bunun üzerine derhal, 14.582 liraya 4 kuruş istimlak tahsisatı istedim. Acele gönderdiler. Gazetede ilan ettik. Böylece, Pulur Köy Enstitüsü 2000 dönüm toprağa kavuştu. Tüm hazırlık işleri sona erince yüz talebe davet edildi. Birçok didinmeler neticesinde Toprak Mahsulleri Ofisinden 20 ton buğday alınmıştı. Buğday öğütülüp öğrencilerin ekmeği Ilıca'da yapılacaktı. Odun ve Et müteahhidimizle ekinleri su değirmeninde öğütme pazarlığı da yapılmıştı.*

Müteahhit bir gün geldi dedi ki: 'Değirmenlerin suyu donmuş, un öğütmeye imkân yoktur'. O an tarihi bir buhran geçirdim. Müteahhide de: Ne söylüyorsun, biz öğrencileri davet ettik. Nerede ise akşama, sabaha öğrenciler gelecek. Onları açlıktan mı öldüreceğiz? Sizin

³³ Esra Mindivanlı Akdoğan, Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi, **Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı**, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2016, s.83.

³⁴ Ilıca, Erzurum'a bağlı Trabzon-İran transit yolu üzerinde 14 bin nüfuslu meşhur kaplıcaları olan bir nahiyedir. Enstitü'nün bulunduğu Erzurum yaylasının yüksekliği 1.950 metredir. Kışların çok sert geçtiği bu bölgede altı ay kış yaşanmaktadır. (Koç, **Türk Kültür Tarihi ...**, s.233); Günümüzde Aziziye Belediyesi'ne bağlı bir mahalledir.

³⁵ Fevzi Budak, “*Yavuz Selim İlköğretmen Okulu (Pulur Köy Enstitüsü) Adına Tahsisli Arazinin Bir Cemaat Vakfına Devredilmesi Hikâyesi*”, <http://www.erkurumajans.com/E.T.6.7.2017>

³⁶ <https://doktoralikurt.tr.gg/Pulur-K.oe.y-Enstit.ue.s.ue..htm/E.T.6.7.2017>

yapacağımız iş bu kadar mı idi? diye çıktım. Erzurum boğazında bir değirmen döndüğünü haber aldık. Müteahhit buğdayları Erzurum'a kadar arabayla, oradan değirmene kızaklarla nakletmek suretiyle acil ihtiyacımızı karşılayacak kadar un öğüttü. Bizi Müthiş bir heyecan ve sıkıntıdan kurtarmıştı. 13 Ocak 1943'te öğrenciler gelmeye başlamıştı”³⁷.

Pulur Köy Enstitüsü için planlanan yapı grubu; tıpkı diğer enstitülerde olduğu gibi öğrencilerin yardımı ile tamamlandı. Otuz üç binadan oluşan enstitü hizmete girdi. Okul binalarının mimarı Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun³⁸ kardeşi Mualla Eyüboğlu idi³⁹. 1942-1943'te faaliyete başlayan bu enstitü elli bir öğrenci ve altı öğretmen ile eğitim-öğretime başlamış oldu. Enstitü'ye alınan öğrenciler özellikle Erzurum, Ağrı, Bayburt ve Gümüşhane gibi çevre illerden idi. Bu öğrenciler fakir köy çocuklarından ziyade; aileleri bağ ve bahçe sahibi olanlardan seçilmişti. Yetiyecek öğrencilerin az da olsa toprak ve tarım işlerinden anlaması bekleniyordu. Öğrenci alımlarında şu esaslara dikkat edildi: Öğrenciler bölgedeki köylerden olacak, sağlıklı, gülbüz ve sağlam olacaktı. Ayrıca zeki, çalışkan, iş başarma derecesi iyi olanlar ile eğitimli okulu bulunan yerlerde bu okulları bitiren kızlar enstitüye alınacaktı. Kız öğrenci sayısını arttırmak için çaba gösterilecekti. Enstitüye alınan öğrencilerden kurallara uyacaklarına dair taahhütname alınacaktı⁴⁰.

Pulur Köy Enstitüsü'ndeki öğretmen sayısı zamanla onu buldu. Enstitü, ilerleyen süreçte gerek öğrencilerinin fedakârlığı gerekse yöre insanın katkılarından ötürü gündeme gelmeye başladı⁴¹. Yapılan sosyal sorumluluk projeleri dönemin yöneticilerinin de dikkatini çekti. 1943'te yurt gezisine çıkan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Erzurum gezisi esnasında Pulur Köy Enstitüsü'nü de ziyaret etti. Yaklaşık iki saat süren gezinin sonunda öğrencilere şu tavsiyelerde bulundu: *“Hepinizi bir arada görmekten çok hoşnut oldum. Vatan sizlerden çok şeyler bekliyor. Sizlerden çok umudum var. Siz, umut ettiğim gibisiniz. Çıktıktan sonra sizi her zaman izleyeceğim. Sizlerden her zaman iyi haberler alıyorum. Bu haberler beni her zaman sevindiriyor. Allaha ısmarladık çocuklarım”⁴².*

³⁷Abdurrahman Zeynal, “Bir Başarı Öyküsü”, <http://www.erkurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>

³⁸ Bedri Rahmi Eyüboğlu, Türk ressam, yazar ve şairdir. Milletvekili Mehmet Rahmi Eyüboğlu'nun oğlu ve ilk kadın mimarlardan Mualla Eyüboğlu'nun kardeşidir. 1911'de Giresun-Görece'de doğdu. Babasının kaymakam olmasından dolayı ailecek Kütahya'ya gittiler. Fakat buranın düşman işgaline uğraması sonucu 1921'de Ankara'ya geçtiler. 1925'te, babası Rahmi Bey Trabzon milletvekili oldu. 1929'da, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Resim Bölümü'ne girdi. 1931'de, diplomasını almadan Paris'e gitti. 1932'de, Paris'te bir ay kadar André Lhote Atölyesi'nde çalıştı. 1933'te, Londra'ya gitti. Daha sonra yurda dönerek çeşitli sanat alanlarında çalıştı. 1942'de askerlik görevini tamamladı. 1960-1970 arasında yazarlığa ara verdi. 21 Eylül 1975'te öldü. (<http://www.bedrirahmi.com/bedri-rahmi-eyuboglu/biyografi/> E.T.6.7.2017)

³⁹ İrfan Sevinç Günel, “Pulur Köy Enstitüsü”, **KEBİKEÇ İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, S.37 (Ankara-2014), s.80.

⁴⁰ <https://doktoralikurt.tr.gg/Pulur-K.oe.y-Enstit.ue.s.ue..htm/> E.T.6.7.2017

⁴¹ Günel, “Pulur Köy Enstitüsü”, s.80.

⁴²Zeynal, “Bir Başarı Öyküsü”, <http://www.erkurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>.

1942'den 1943'e kadarki dönemde Ahmet Korkut Enstitü Kurucu Müdürü olarak çalışırken, 1943'ten 1946 sonuna kadarki dönemde ise Aydın Arıkök müdürlük görevinde bulundu. Bu dönemde okula öğrenci olarak başlayan İrfan Sevinç Günel o günleri şöyle anlatmaktaydı⁴³: “Pulur Köy Enstitüsü 1942 yılında Ilica Bucağı'nda bir ilkokulda öğretime başlamış. Sonradan Ilica'ya bağlı Pulur Köyü arazisi satın alınarak okul yapılmış. İlk müdürü Ahmet Korkut Bey'miş. Ben okula kaydolduğumda ekipler tarafından yapılan binalarda öğretime başlanmıştı”. Bu dönemlerde çevre illerden birçok öğrenci enstitüye geldi. İşlenen dersler ve içerikleri ise şöyle idi⁴⁴:

Kültür dersleri	Ziraat dersleri ve çalışmaları	Teknik dersler ve çalışmaları
Türkçe	Tarla Ziraatı	Köy Demirciliği
Tarih	Bahçe Ziraatı	Nalbantlık
Coğrafya	Fidancılık	Motorculuk
Yurttaşlık Bilgisi	Meyvecilik	Köy Dülgerliği
Matematik	Bağcılık	Marangozluk
Fizik	Sebzecilik	Köy Yapıcılığı
Kimya	Sanayi Bitkileri Ziraatı	Tuğla ve Kiremitçilik
Tabiat ve Okul Sağlığı	Zootečni	Taşçılık
Yabancı Dil	Kümes Hayvanları Bilgisi	Kireççilik
El Yazısı	Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	Duvarcılık Sıvacılık
Resim- İş	Balıkçılık ve Su Ürünleri	Betonculuk
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	Ziraat Sanatları	Köy ve El Sanatları
Müzik		Dikiş,Bıçki,Nakış
Askerlik		Örgü ve Dokumacılık
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı		Ziraat Sanatları

⁴³ Günel, “Pulur Köy Enstitüsü”, s.79.

⁴⁴ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, 2012, s.394.

Öğretmenlik Bilgisi (Toplum Bilim, İş Eğitimi,,Çocuk ve Ruh İş Bilimi, İş Eğitimi Tarihi, Öğretim Metodu ve Tatbikatı		
Zirai İşletmeler Ekonomisi		
Kooperatifçilik		

Pulur Köy Enstitüsünden 1945 ve 1946’da toplamda yetmiş sekiz kişi mezun oldu. Mezunlar arasında sağlıkçı ve köy öğretmeni olanlar buldukları bölgelerde yirmi yıl mecburi hizmet yapma şartına dâhildi⁴⁵. Ankara, Malatya ve İzmir’de bulunan sağlık kollarından biri de Pulur Köy Enstitüsü’nde idi. 1947-1948 eğitim-öğretim yılında Enstitü müdürlüğünü İsmail Vural yaptı⁴⁶.

1947’den itibaren diğer enstitülerde olduğu gibi müfredat değişikliğine gidildi. Aslında bu değişiklik 1945’te bazı enstitülerde ortaya çıkmaya başlayan sıkıntıların bir sonucuydu. Bunlardan birisi de Pulur Köy Enstitüsü idi. Bu durum TBMM tutanaklarına da yansımıştı. 2 Eylül 1946’da yapılan meclis görüşmelerine yansıyan tartışmada Erzurum Milletvekili Vehbi Kocagüney enstitüye gelen çocuklara bakılmadığını şöyle anlatmaktaydı: “1945 senesi Mayıs’ında Erzurum’dayım. Köy enstitüsü kurulmuştur. Yani köy enstitüsü denilen yere çocuklar ancak doldurulmuş, onlara bakılmamıştır. Vesikamı istersiniz? Millî Eğitim Bakanlığına bir vesika gönderilmiştir. Genel müfettişlik hekimi, ordu başhekimisi vesairenden mürekkep bir heyet bakımsızlığı tetkik için gitmişler, görmüşlerdir. Burada kırk sekiz tane çocuk veremdirler, hastadırlar ve yatıyorlar. Yalnız Hasanoğlan Köy Enstitüsüne bakılmış, gelen misafirler oraya götürülmüş, Erzurum enstitüsünde o günkü tabelâ tetkik edilmiş, çocukların yalnız zeytin ekmek yedikleri anlaşılmıştır. Benim mâruzâtımı teyid eden Genel Müfettişliğe, ordu müfettişliğine ve Eğitim Bakanlığına verilen raporun tetkik edilmesini rica ediyorum”⁴⁷.

Bu konuda söz alan Sivas Milletvekili Nazif Ergin ise bunun bakımsızlıkla alakalı olmadığını şu sözlerle savunmaktaydı: “Biz hemen o enstitüye ayda bir, iki defa giderdik ve yakından bütün faaliyetiyle, mesaisi ile alâkalanırdık. Enstitünün kuruluşunda küçük bir hata oldu. Enstitüye sahil halkından da çocuklar aldılar ve onlar o iklime istinas edemediler hemen bir muayeneden geçirilmesi icab etti ve bu zaif bünyeli çocuklar tefrik edildi; çünkü tüberkülos istidadı gösteriyorlardı. Onları sahil enstitülerine nakletmek istedik, bütün hâdiseler bundan

⁴⁵ Yahya Kemal Kaya, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Ankara, 2009, s.194.

⁴⁶ Zeynal, “Bir Başarı Öyküsü”, <http://www.erkurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>

⁴⁷ **Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (TBMMTD)**, I/8, (2 Eylül 1946), s.223.

ibarettir. Meselenin bakımsızlıkla bir ilgisi yoktur. Tabii sahilden gelmiş, yayla iklimine alışmamış bir çocuğun hastalık istidadı vardır diyerek sahile nakletmek tabii bir vazifedir. Bu enstitü için kabahat sayılamaz. Bunu huzurunuzda açıklamağı bir vazife bilirim”⁴⁸.

Meclis görüşmelerinde yapılan eleştiriler gazetelerde de kendini göstermekteydi. Bunlardan birisi de 1 Eylül 1947 tarihli “Cumhuriyet” gazetesinde geçmekteydi. Ahmed Halil “Erzurum Köy Enstitüsü” adlı makalesinde Pulur Köy Enstitüsü hakkında eleştirilerde bulundu. Nitekim bu yazıda, “Zavallı Türk köylüsü ve zavallı köylü çocuğu hâlâ bir fanteziye kurban ediliyor” denilerek bu enstitüyü faaliyete geçirenlerin “etrafi sersem kendilerini âlim” sandıklarını belirtilmekteydi. Ayrıca enstitülere sağlanan bütçenin devletin hazinesinden ve “milletin cebinden” çıktığı ifade edilerek bu konuda dikkatli olunması vurgulanmaktaydı: “Asıl yanlışlık parlamentodan çıkan 4274 ve 3803 sayılı kanunlarda realite bilgisine dayanan bir kanun yapma sanatı yokluğunun cezasını milli bütçe, milli varlık, milli enerji bu suretle ödemekte ve hala hesap sormaksızın ödemekte bulunmaktadır. Ne acı ödeyiş!”⁴⁹.

1947 sonrasında daha çok kültür derslerinin ağırlıkta olduğu bir müfredat tercih edildi. Buna göre teknik dersler geri planda tutuldu. Bunların isimlerinde de değişikliğe gidildi. Sanat ve Atölye Çalışmaları olarak isimlendirildiler⁵⁰. Bu program değişikliğini İrfan Sevinç Günel şöyle anlatmaktaydı: “Dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer Erzurum’a geldiğinde okulumuzu da ziyaret etmiş ve Müdürümüz Osman Yalçın bizleri toplayarak Bakanı karşılamış, o ziyareti yansıtan fotoğraf çekilmişti. Ağalar, patronlar ve politikacılar buraların komünist yuvası olduklarını ve başka uyduruk suçlamalarla okullarımızın kapanmasını istemeye başladılar. Önceleri Köy Enstitülerini savunan Reşat Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanı olunca nereden esinlendiyse Köy Enstitülerinin düşmanı oldu ve kapanması için ilk harcı koydu. Herhalde rahat uyumuyordur. 1947 yılından sonra sanat ve tarımdan daha çok kültür derslerine yer verildi. Yani köy enstitüleri amacından saptırılmaya başlandı”⁵¹.

Bu enstitüden mezun olanlar öncelikle çevre bölgelerde görev almaya başladı. Bu mezunlar, üç ayda bir 20 lira maaş alıyorlardı. Fakat bazen maaş ödemelerinde bazı sıkıntılar ya da gecikmeler de yaşanmaktaydı. Bu durum maaşların İl Özel İdaresi Bütçesi’nden ödenmesinin bir sonucu idi. Bu sorun 1948’e kadar devam etti. Bu tarihten sonra maaşlar devlet bütçesinden ödenmeye başlandı⁵².

⁴⁸ TBMMTD, I/8, (2 Eylül 1946), s.223.

⁴⁹ Ahmed Halil, “Erzurum Köy Enstitüsü”, Cumhuriyet, (1 Eylül 1947), s.6.

⁵⁰ Zeynal, “Bir Başarı Öyküsü”, <http://www.erzurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>

⁵¹ Günel, “Pulur Köy Enstitüsü” ..., s.81.

⁵² Zeynal, “Bir Başarı Öyküsü”, <http://www.erzurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>

1949-1950 Eğitim-Öğretim Yılı'nda 23 öğretmenden oluşan Pulur Köy Enstitüsü'nün öğrenci mevcudu ise ilk dört sınıf dahil olmak üzere toplamda 603 öğrenciden ibaretti. 55 öğretmenin mezun olduğu bu dönemde müdürlük görevinde Enver Uganeke bulunmaktaydı. Bu sayı 1951-1952'de 71'e ulaştı. 1952'ye kadar 401 mezun verildi. 1952-1953 eğitim-öğretim yılında 620 öğrenci ve 30 öğretmenin bulunduğu bu enstitünün ismi 1954'te ülke çapında uygulanan program değişikliği ile "*Pulur İlk Öğretmen Okulu*"na dönüştürüldü. Mehmet Tetenç'in 1958'de müdür olduğu dönemde ise "*Yavuz Selim İlk Öğretmen Okulu*" adını aldı. 1959'dan 1961'e kadarki süreçte toplamda 1298 öğrenci mezun oldu. 1962-1963 Eğitim Öğretim Yılı'nda ise 1952'de kaldırılan bir uygulamaya geri dönüldü. Bu karma eğitime yeniden dönüş anlamına geliyordu. 1978'e kadar birçok öğrenci mezun eden bu okul, öğretmen okullarının kapatılmasıyla birlikte "*Yavuz Selim Öğretmen Lisesi*" olarak faaliyetini sürdürdü. 1992'de Anadolu Öğretmen Lisesi statüsü kazandı. 1997'de ise Nevzat Karabağ Anadolu Öğretmen Lisesi açılınca bir süre eğitim-öğretimine ara verdi. Fakat bu uzun sürmedi. Çünkü 2003-2004 eğitim-öğretim yılında tekrar açıldı. 2004'teki Aşkale depreminden sonra Çat Yolu üzerindeki binaya taşınan okul yeni bir binaya sahip oluncaya kadar tekrar Ilıcaya taşındı⁵³.

4- Pulur Köy Enstitüsü Öğrencilerinden Muammer Genç'in Anlattıkları

Muammer Genç 1947-1953 arasında Pulur Köy Enstitüsü'nde öğrenci olarak bulundu. Diplomasında ise Pulur İlk Öğretmen Okulu yazacaktı. Mezun olduğu 1952-1953 Öğretim yılında bu değişiklik yapılmıştı⁵⁴. İlk Öğretmen Okulu'na dönüştürülünce fazladan bir yıl daha okumak mecburiyetinde kalmıştı. Buradan mezun olduktan sonra yurdun değişik yerlerinde öğretmenlik mesleğini icra etmiş bir eğitim emekçisidir. Muammer Genç şu anda seksen beş yaşında olup, güçlü bir hafızaya sahiptir. Kendisiyle 20 Şubat 2017'de Ankara'da yaptığımız görüşmede o günlere dair anlattıklarını aktaracağız⁵⁵:

Annemin adı Zekiye, babamınki ise Zeki idi. 1932'de Erzincan merkez, Fethullah Mahallesi'nde doğdum. İlkokulu Erzurum'da okudum. Babam Erzurum'un Pasinler İlçesi'nde nüfus memuru idi. Benim Köy Enstitüsü'ne kaydolmama da babam başta itiraz etti. Kendisi rüştiyenin ikinci sınıfından ayrılmış ve askerliğini de Bağdat'ta yapmış idi. Bu okullarda okuyanların komünist olduğu söylentilerinden etkilenmişti. Beni oraya göndermek istemiyordu. İlkokulu Hınıs'ta bitirdikten sonra aynı okulda Başöğretmen olan Narmanlı

⁵³ Zeynal, "*Bir Başarı Öyküsü*", <http://www.erzurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>

⁵⁴ Abdurrahman Zeynal bu isim değişikliğinin 1954'de yapıldığından bahsetmektedir. (Zeynal, "*Bir Başarı Öyküsü*", <http://www.erzurumsevdasi.com/E.T.3.7.2017>)

⁵⁵ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

Haydar Saylan⁵⁶ Bey'in yönlendirmesiyle Pulur Köy Enstitüsü maceram başlayacaktı. Haydar Bey'e babamın düşüncesini söyleyince o da “*senin baban bir şey bilmez, aslında bilir de işine gelmez. Git oku. Vatana, millete faydalı bir evlat ol. Artık senin baban benim*” dedi⁵⁷.

Haydar Bey, yanıma bir Maarif Memuru katarak beni Karayazı'ya gönderdi. Orada beni imtihan ettirdi. “*Seni Köy Enstitüsü'ne göndereceğim*” dedi. Ben şehirli olduğum için okula kayıt yaptırma şansım çok düşük. Haydar Bey beni Karayazı'daki bir köyün nüfusuna kaydettirdi. Yeni bir nüfus cüzdanı çıkarttırdı. Sınavım Karayazı'da oldu. Tek başıma girdim ve kazandım. Benden başka kimse sınava gelmemişti. Karayazı yokluk içindeydi. Haydar Saylan ben Pulur Köy Enstitüsü'ne kayd olunca da beni sık sık arayıp soracaklardı. Okulda da beni “*Karayazılı Muammer Genç*” diye çağırırlardı. Olduk Karayazılı. Karayazı'dayken burada hiçbir şey yoktu. İki adet dükkân, bir de hükümet binası bulunmaktaydı. Bu yıllar 1946-1947'e tekabül etmekteydi. Karayazı henüz yeni ilçe olmuştu. Aslında köydü. Adı da Bayraktar idi. “*Karayazı koydular adını niyeyse!*”. Daha sonra Pulur'a gittim⁵⁸.

Kayıt olduktan sonra bize kıyafet dağıttılar: İçlik, ayakta kabanlı fotin, duman rengi gömlek ve pantolon; kışın ise siyah ceket ve siyah pantolon verdiler. Daha sonra sınıfımıza götürdüler. Enstitü Müdürü Nihat Salgur idi. Kendisi orta yaşa yakındı ama gençliğinden bir şey kaybetmemişti. Oldukça faal bir insandı. Yurdun pek çok yerinden gelen öğrenciler vardı. Lüleburgaz Kepirtepe'den otuz kişi gelmişti. Arifiye'den, Adana'dan gelip kayıt yaptıranlar vardı. Okulda kız öğrenciler de bulunmaktaydı. Kızlar okul genelinde yetmiş, seksen mevcuda sahipti. Bizim sınıfta da kız öğrenciler vardı. Boş vakitlerde birlikte oyun oynardık. Dersler ağır idi. Matematik, Tarih, Coğrafya, Almanca gibi derslerde bizi çok zorladılar. Neredeyse kaçacaktık. Ben resim dersini çok sevdiğim için ileride de resim öğretmenini oldum. Öğrencileri motive etmek için Atatürk ve devrimleri anlatılırdı. Bu ülkenin kolay kazanılmadığından, kıymetinin bilinmesi gerektiğinden, bize bu yolda çok fazla görev düştüğünden bahsedilirdi. Enstitü içerisinde inek beslerdik, süt sağardık, yoğurt yapardık. Bağcılıkla ilgilenirdik. Tarla ve bostanımız vardı. Bostanda lahana, patates, domates yetiştirirdik. Her şeyi kendimiz üretirdik.

---

⁵⁶ Haydar Saylan Erzurum Öğretmen Okulu mezunuydu. Hınıs'a gelmeden önce Karayazı'da Atatürk İlkokulu Başöğretmeni idi. Hınıs'tan sonra Aşkale'de görev olarak İlköğretim Müdürlüğü'ne denk düşen Maarif Memurluğu'nda bulundu. Dört oğlu iki kızı var idi: Kırtasiye işi ile ilgilenen oğlu Hasan vefat etti. Diğer üç oğlu; Baykara, Kökten ve Ertuğrul öğretmen oldu. Kızlarından birisinin ismi Hatice'ydi. Savcı Merzifonlu Fevzi Yayla Bey ile diğer kızı Şengül ise bir ekonomist ile evlendi. Saylanlar eğitimci bir aile idi. Sadece Haydar Saylan değil, yeğenleri de meslek olarak öğretmenliği seçecekti. Yeğenlerinden Naim Saylan, Cilavuz Köy Enstitüsü mezunu idi. İlerleyen süreçte Hınıs ve Aşkale'de ilköğretim müdürlüğünde bulunacaktı. Oğulları Orhan, Diyadin ve İhsan Saylan da meslek olarak öğretmenliği seçecek ve tarih öğretmeni olacaklardı. Bunlar arasında Diyadin Saylan aynı zaman Milli Eğitim Müfettişliği'nde de bulunacaktı. (**Diyadin Saylan** ile 09.07.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.)

⁵⁷ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

⁵⁸ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

Buna mecburduk. Devlete yük olmazdık. Her şeyi okul kendisi yapardı. Ayrıca milli oyunlar oynanır, davul-zurna çalınırdı. Erzurum barları ile zeybek oyununu bize de öğrettiler⁵⁹.

Pulur Köy Enstitüsü'ndeki en samimi arkadaşım Tercanlı Naci Şener idi. Başlangıçta davul çalardı. Sonra klarnet ve keman çalmaya başladı. Bu onun için bir şans oldu. Gazi Terbiye Enstitüsü'ne müzik eğitimi alması için seçildi. Bize de köylere gitmek düştü. Bir diğer arkadaşım da yine Tercanlı olan Mehmet Çetin idi. Arkadaşlarım arasında Erzincan Cimin'den ve Pasinler'in köylerinden olanlarda vardı. Sınıfımız kırk kişi idi. Yatakhaneimiz ise sobalı ve oldukça büyüktü. Geceleri yıldızlara bakardık. Erzurum ise ekseriya bembeyaz karlar içinde olurdu. Kış uzun sürerdi. Yatakhaneinde sobayı yakmak için sıra ile nöbet tutardık. Bir de öğrenci başkanımız vardı. Kolunda bantla dolaşırdı. Biz birinci sınıftayken o, üçüncü sınıftaydı. Kendisi Bayburtluydu. Adı Nedim idi. Yatakhaneleri bir gezişi vardı ki, hala aklımdadır... Nedim sadece düzene bakardı. Öyle idare ile öğrenciler arasında aracılık gibi bir görevi de yoktu. Zaten okulda ayrı gayrı bulunmazdı. Samimiyet vardı. Müdür amirlik taslamazdı. Herkes işini yapardı. Öyle bir samimiyet vardı ki, öğretmenle öğrenciyi ayırt edilemezdi. Verilen eğitimin pratiğe dönüştürülmesi çok önemsenirdi. Başka okulları ziyarete giderdik. Resim sergisi açar, müzik çalardık. Ayrıca Konferanslar verilirdi. Çok fazla faaliyette bulunulurdu. Yaz tatili ise bir buçuk aydı⁶⁰.

Erzurumluların da büyük çoğunluğu okula destek oluyordu. Bununla birlikte bazen tatsız olaylarda yaşanmıyor değildi: Biz Köy Enstitüsü öğrencileri olarak Numune Hastanesi'ne muayene giderdik. Askeri okula gidenler de Mareşal Fevzi Çakmak Hastanesi'nde muayene olurlardı. Bir kadın öğrencilere *“pis köylüler” diye sataşınca bizimle beraber olan bir arkadaş ona karşılık vermek isteyince oradaki bir beyefendi; “Siz bunlara aldırmayın, bunlar geçici oğlum. Siz öğretmen olursunuz... Sizin çocuklarınız doktor, mühendis olur sırayla”* diyerek teselli edecekti⁶¹.

Resmi bayramlarda Pulur Köy Enstitüsü'nde görev alırdı. Okulda en çok resim, müzik ve beden eğitimi dersine önem verilirdi. Özellikle müzik dersinin üzerinde durulurdu. Öğretmen olarak köylere gidince köy çocuklarına müzik yoluyla milli duygular aşılacaktı. Onlarla Türküler söylenecekti⁶².

Köy Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra Van'ın İran sınırında bulunan bir köye tayinim çıktı. Orada göreve başladım. Meslek hayatımın en zorlu yılı idi. İran o yıllarda bizden

---

⁵⁹ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

⁶⁰ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

⁶¹ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

⁶² Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

zengin. Başkale tarafında koyun ve keçiden başka bir şey yoktu. Sınırın öbür tarafı ise bağlık ve bahçelikti⁶³. Öğrenciler Türkçe bilmiyordu. Çoğu da İran'dan gelme idi. Farsça konuşuyorlardı. Alfabe eski Türkçe, Arap alfabesi yakın birbirine. Ben de onlardan farsça öğrenmeye başladım. Öğrenciler Kürt kökenliydi. Zeki çocuklardı. Hemen Türkçeyi söküyorlardı. Çabuk öğreniyorlardı. Biz onlara şarkılar, türküler, oyunlar öğrettikten sonra köylülerin hoşuna gitti. Bu o kadar takdir toplamaya başladı ki bizi ilçeye davet ettiler. Otuz atla yola çıktık. Öğrencilerle beraber ilçeye gittik. Orada müsamere düzenledik. O dönem bu büyük ilgi gördü. İnsanlar orada ilk defa bir müsamere izlediler. Bu hayatlarında bir ilkti. Bu vesile ile bizim görev yerimizi değiştiler. O köyde bir yıl kaldıktan sonra Başkale İlçesi'ne aldılar⁶⁴.

İki yılda Van'ın Başkale ilçesinde böylece çalıştıktan sonra Erzurum Pasinler ve Köprüköy'de İlkokul öğretmenini olarak üç yıl çalıştım. Ardından 1960'ta Erzincan'a tayin oldum. Bayırbağ, Kurutelek, Geyikli ve Mahmutlu köylerinde görev yaptım. Sonra 1966'da Ankara'ya öğretmen olarak tayinim çıktı. Aynı zamanda Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Resim Bölümü'ne kaydoldum. Buradan mezun olduktan sonra Sincan, İncirli ve Anıttepe Lisesi'nde çalıştım. 1991'de emekli oldum. Meslekte otuz altı yıl hizmet verdim. Benim gibi Pulur Köy Enstitüsü'nde okumuş ve mezun olduktan sonra önemli görevlerde bulunmuş pek çok arkadaşım var. Çoğu İlk Öğretim Müfettişi oldu. İlkokul öğretmenlerinin yanı sıra, içlerinden birçoğu müzik ve beden eğitimi öğretmeni olarak hizmet verdi⁶⁵.

Muammer Genç yağmış olduğu açıklamalarla Pulur Köy Enstitüsü'nün bir dönemine ışık tuttu. O günlerde yaşanan zorlukları hem bir öğrenci hem de öğretmen olarak aktarmaya çalıştı. Enstitünün öğrenci profili, dersler, genel ihtiyaçları karşılamak için yapılan faaliyetlerden bahsetti. Birçok kaynakta bahsedilmeyen konulara değindi. Sözlü tarih çalışmasının çıkarımlarından birisi de bu olsa gerek. Henüz hayattayken bu şahitlerin anlattıklarını kayıt altına almak tarih bilimi açısından önemli bir veri kaynağı oluşturacaktır.

---

⁶³ Muammer Genç burada iki ülke arasındaki sınır ilişkisini de bir örnekle anlatıyor: Sınırın öbür tarafı ova, meyvalık üzüm var. Kadının biri sınırı geçiyor kocası hasta üzüm istemiş... Kadın da sınırı geçmiş, İran Köyü'nden üzüm getiriyor, bizi görünce korktu, ağlamaya başladı. Sınırdaki pek bir güvenlik önlemi yoktu. Ama yine de insanlar sınırı geçerken tedirgin olurlardı. O günlerin yokluğunu anlatmak için bir de şu örneği vereyim. İran'dan her zaman meyve, sebze gelmiyordu. Dodo isminde bir adam vardı. Bahar gelince yollar açılırdı. Dodo sanki Hac'dan geliyormuşçasına karşılanırdı. Kendisi Van'dan heybe ile yiyecek getirirdi. (Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi)

⁶⁴ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

⁶⁵ Muammer Genç ile 20.02.2017'de yapılan görüşmede edinilen bilgi.

SONUÇ

Köy Enstitüleri, Türkiye'nin çağdaşlaşmasında önemli bir engel olan cehalet ile mücadele etmek için düşünülmüş eğitim kurumlarından birisi idi. Eğitimi pratiğe dönüştürecek ve kırsal kalkınmaya etki ederek, toplumsal yapının değişimini sağlayacaktı. Başlatılan çalışmalar 1940'lı yılların başında yeni bir ivme kazanacaktı. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri Kanunu 17 Nisan 1940'ta TBMM'de görüşülerek kabul edildi. Böylece Köy Öğretmen Okulları, Köy Enstitülerine dönüştürüldü. Bunu takip eden ilk eğitim-öğretim yılında on yeni Enstitü açıldı. 19 Haziran 1942'de Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Teşkilat Yasası çıkarıldı. 1942'de ise sayısal artış devam etti. Bu sayı on yediye ulaştı. Enstitülerin sayısı 1945-46 öğretim yılına kadar yirmiye çıkarıldı. Enstitüler 1946 seçimlerinden sonra farklı bir programa tabi tutuldu. Bu da enstitülerin sonunu getirdi. 1948-1949 öğretim yılında ise bir tane daha açılarak bu sayı yirmi bir oldu. 1954'te çıkarılan yasa ile bu enstitüler kapatıldı.

Türkiye'de kurulan yirmi bir enstitü içinde önemli bir yere sahip olan diğer bir enstitü de 1942'de Erzurum'da kurulan Pular Köy Enstitüsü idi. Kuruluşu sırasında bütün ayrıntılara dikkat edilmişti. Bölgede hem eğitim hem de toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlaması düşünülmüştü. İsmet İnönü'nün de ziyaret ettiği okula Erzurumluların büyük çoğunluğu katkı sunmuştu. Fakat 1946 sonrası yaşanan tartışmalardan Pular Köy Enstitüsü de payını alacaktı. Enstitüde kültür, ziraat ve teknik dersler okutulmaktaydı. Sağlıkçı ve ilkokul öğretmeni mezun ediliyordu. 1946 ve 1947'de TBMM ve basında Pular Köy Enstitüsü ile ilgili konular gündeme geldi. Öğrencilerin bakımsızlık içinde olduğu iddiaları tartışıldı. Bunlara karşı önlem alındığı ifade edilse de artık konu farklı mecralara taşınmaya başlamıştı. Okul Enstitü'den dönüştürüldükten sonra farklı isimlerde varlığını devam ettirdi.

Muammer Genç'te Pular Köy Enstitüsü'nün kamuoyunda tartışıldığı günlerde öğrencisi oldu. Yukarıda ifade edilen bakımsızlık konusuna görüşmemizde hiç değinmedi. Kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşıladığını ifade etti. Bununla birlikte ideolojik ithamlardan bahsetti. Okulda birlik ve beraberliğin olduğunu belirtirken "*samimiyet*" kavramının birebir yaşatıldığını vurguladı. Okul yıllarındaki genel duruma ait anlatılanlar da konumuz açısından oldukça dikkate değerdi.

KAYNAKÇA

1- Tutanaklar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (TBMMTD), I/8, (2 Eylül 1946), s.223.

2- Kitaplar

AKDOĞAN, Esra Mindivanlı, Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi, **Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı**, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2016.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, 2012.

EREN, Nazif, **Poyraz Köyünden Köy Enstitülerine**, Ankara, 1992.

EYÜBOĞLU, Sabahattin, **Köy Enstitüleri Üzerine**, İstanbul, 1999.

GOLOĞLU, Mahmut, **Milli Şef Dönemi**(1939-1945), Ankara, 1974.

KOÇ, Nurgün, **Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri**, İstanbul, 2013.

MUMCU, Uğur, **40'ların Cadı Kazanı**, Ankara, 2014.

ÖZTÜRK, Emine, **Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri**, İstanbul, 2012.

ŞENGÖR, A.M. Celâl, **Hasan–Ali Yücel ve Türk Aydınlanması**, İstanbul, 2016.

TONGUÇ, İsmail Hakkı, **Canlandırılacak Köy**, İstanbul, 1947.

_____, **Köyde Eğitim**, Ankara, 1938.

3- Makaleler

AYSAL, Necdet, “*Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, (Mayıs-Kasım 2005), s.267-281.

ÇETİN, Sıdıka - KÂHYA, Ahmet, “*Kırda Bir Modernleşme Projesi Olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen Örnekleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi*”, <http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/articles/metujfa2017103.pdf>/E.T. 3.7.2017.

GÜNEL, İrfan Sevinç, “*Pulur Köy Enstitüsü*”, **KEBİKEÇ İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, S.37 (Ankara-2014), s.79-86.

GÜVEN, Cemal - BOYRAZ, Ekrem Zahid, “*Hamdullah Suphi Tanrıöver’in İlk Maârif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri*”, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, VI, S.10, Konya, (Haziran-2016), s.286-317.

KAPLUHAN, Erol, “*Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri*”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, S.26, (Temmuz-2012), s.172-194.

KAYA, Yahya Kemal, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Ankara, 2009.

TAŞKAYA, Serdarhan Musa - AKBAŞLI, Sait, “*Okuma Yazma Öğretiminde Köy Enstitülerinin Yeri*”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, IV, S.1, (Haziran-2008), s.14-22.

TOKSOY, Nurcan, “*Türk İnkılâbında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları*”, **Turkish Studies Dergisi**, I, S.3, (Kış-2007), s.125-161.

4- Elektronik Kaynaklar

HALİL, Ahmed, “*Erzurum Köy Enstitüsü*”, **Cumhuriyet**, (1 Eylül 1947), s.6.

BUDAK, Fevzi, “*Yavuz Selim İlköğretmen Okulu (Pulur Köy Enstitüsü) Adına Tahsisli Arazinin Bir Cemaat Vakfına Devredilmesi Hikâyesi*”, <http://www.erkurumajans.com/> E.T.6.7.2017

<http://www.bedrirahmi.com/bedri-rahmi-eyuboglu/biyografi/> E.T.6.7.2017

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/295434/Kevakfi_Ferit_Oguz_Bayir_i_aniyor.html/ E.T.6.7.2017

<https://doktoralikurt.tr.gg/Pulur-K.oe.y-Enstit.ue.s.ue..htm/> E.T.6.7.2017

<https://www.biyografi.net.tr/ismail-hakki-tonguc-kimdir/> E.T.6.7.2017

https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html/ E.T.6.7.2017

ZEYNAL, Abdurrahman, “*Bir Başarı Öyküsü*”, <http://www.erkurumsevdasi.com/> E.T.3.7.2017

5- Sözlü Kaynaklar

GENÇ, Muammer (20.02.2017’de yapılan görüşmede edinilen bilgi)

SAYLAN, Diyadin (09.07.2017’de yapılan görüşmede edinilen bilgi)

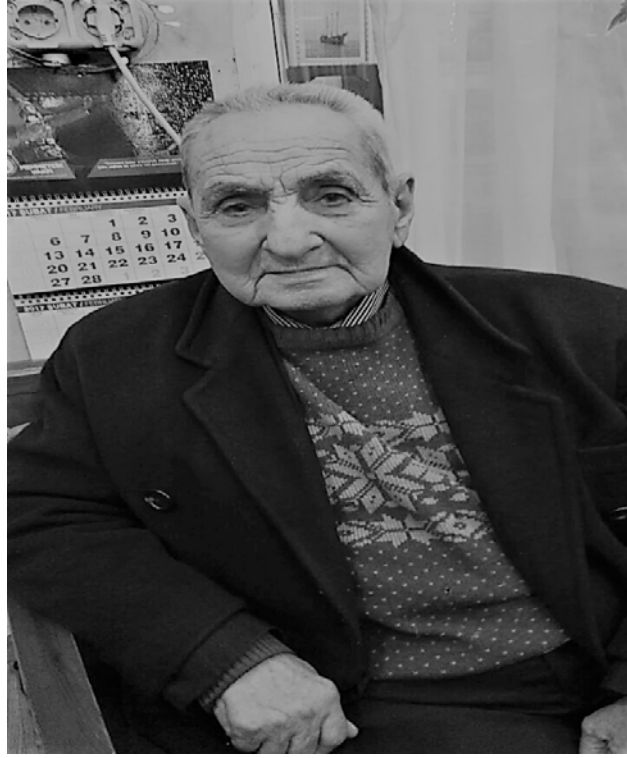
FOTOĞRAFLAR

Foto1: Pulur Köy Enstitüsü'nün tabelası hazırlanırken (fotoğraf <http://benbugunbunuogrendim.blogspot.com.tr> adlı siteden alındı)

Foto 2: Pulur Köy Enstitüsü'nün kampüsü (fotoğraf <http://www.erkurumsevdasi.com> adlı siteden alındı)

Foto 3: Muammer Genç

Foto 4: Muammer Genç'in Pulur Köy Enstitüsü'ne kayıt olmasında büyük emeği geçen Haydar Saylan 1964'de Aşkale'de İnkılâp İlkokulu'nun bahçesinde bir 23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda. Fotoğrafta bulunanlar: Arkada sol başta fötr şapkalı olan Başöğretmen Haydar Saylan; Kucağındaki çocuk, yeğeni Naim Saylan'ın küçük oğlu Arif Saylan; soldan üçüncü ilkokul önlüklü öğrenci ise Naim Saylan'ın ikinci oğlu Diyadin Saylan; en arkada ayakta duran bahriye elbiseli çocuk Naim saylan'ın üçüncü oğlu İhsan saylan; ayakta duran kız çocuğu ise Naim Saylan'ın kızı Ülkü (Saylan) Bayrak; soldan dördüncü takım elbiseli ise Haydar Saylan'ın yeğeni, Aşkale Maarif Memuru (İlköğretim Müdürü) Naim Saylan.